

Літун О.О.

аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ФАКТАМИ БЕЗВІСНОГО ЗНИКНЕННЯ ДІТЕЙ

Аналіз оперативно-слідчої практики свідчить про те, що найбільш частими причинами безвісного зникнення дітей є втеча та зайняття бродяжництвом і жебрацтвом у зв'язку з побутовими конфліктами у родинах.

Однак непоодинокими є й інші випадки, що пов'язані із вчиненням стосовно дітей кримінальних правопорушень. Зокрема:

- продаж на тіньовому ринку з метою усиновлення забезпеченими родинами, які, переважно, не мають своїх дітей;

- насильницьке донорство, тобто убивство з метою трансплантації органів та ін. [1];

- протиправне позбавлення волі неповнолітніх з метою надання останніми он-лайн послуг порнографічного характеру у всесвітній мережі Інтернет по веб-камерам [2];

- викрадення дитини з метою отримання викупу та ін.

Слід зазначити, що такі злочини вчинюють здебільшого організовані групи та злочинні організації (далі – ОГ та ЗО).

Поряд з цим, такі ОГ і ЗО мають високий ступінь організації злочинної діяльності і заздалегідь підготовлені до раптового проведення стосовно них слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, а також оперативно-розшукових заходів. Тому консультанти та радники (члени ОГ та ЗО), а також особи, які здійснюють правового забезпечення (супроводження) такої їх діяльності постійно вдосконалюють юридичні способи ухилення від кримінальної відповідальності.

Так, трапляються випадки, коли члени ОГ та ЗО укладають легальні договори про оренду їхнього житла з адвокатами, членами дипломатичних представництв чи одним із членів сім'ї останніх, які користуються правом дипломатичної недоторканності. Крім того, слід вважати і на ті обставини, що частина адвокатів фінансується злочинними структурами, шляхом підкупу і шантажу втягується в їхню діяльність. Такі адвокати часто виходять за рамки закону при здійсненні захисту підозрюваних.

У зв'язку з цим слід зазначити, що у ч. 2 ст. 233 КПК України визначається, що під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від

його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення [3].

Враховуючи те, що договір оренди є формальним підтвердженням тимчасового проживання зазначених осіб у житлі, - на житло у цьому випадку, розповсюджуються вимоги процесуальних норм щодо проведення обшуку стосовно осіб, які орендують житло.

Так, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012, № 5076-VI проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи СРД, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та м. Севастополя [4]. Тобто, клопотання про обшук у тимчасовому житлі адвоката може подавати лише: Генеральний прокурор, заступники Генерального прокурора, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, прокурор міста Києва, прокурор міста Севастополя.

Проведення огляду, обшуку, інших СРД у приміщеннях, які займають дипломатичні представництва, у приміщеннях, де проживають члени дипломатичного представництва та їхні сім'ї, що користуються правом дипломатичної недоторканності, а також огляду, обшуку належних їм транспортних засобів потребує не лише дотримання обов'язкових процесуальних умов, а й дозволяється лише за згодою відповідного дипломатичного представника. Про таку згоду роблять запит через МЗС України (згідно з п. 6 Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні [5]).

У разі, якщо за об'єктивних обставин (відсутність інформації про інших осіб, які тимчасово проживають або орендують приміщення) клопотання буде задоволено і слідчий суддя винесе ухвалу на проведення обшуку, - реалізувати основну стадію проведення обшуку досить складно через формальні підстави. Тобто – ухвалі слідчого судді на проведення обшуку може бути дана така юридична оцінка, як - така, що винесена на основі клопотання, що складене із порушенням процедури підготовки, а саме: складеного не уповноваженою на те особою.

Така ситуація обумовлює можливість настанням негативних наслідків, одним із яких є визнання у судовому провадженні доказів отриманих у ході проведення такого обшуку недопустимими, що надасть можливість членам ОГ та ЗО уникнути відповідальності.

У зв'язку з цим важливим є здійснення такого підготовчого заходу до обшуку як збір орієнтовної інформації, зокрема: про те чи знаходяться об'єкти обшуку в оренді; хто орендує ці об'єкти; який юридичний статус осіб, що орендують об'єкти, які підлягають обшуку та ін..

Однак із традиційних джерел (показання свідків, результати

проведення СРД і НСРД) таку інформацію отримати надто складно оскільки злочинці ретельно її приховують.

У такому разі, на нашу думку, слід застосовувати існуючі правові механізми які можуть бути корисними для отримання зазначених вище відомостей.

Так, відповідно до ст. 170 Податкового кодексу України у разі вчинення нотаріальної дії щодо посвідчення договору оренди об'єктів нерухомості нотаріус зобов'язаний надіслати інформацію про такий договір контролюючому органу за податковою адресою платника податку – орендодавця [6].

Згідно з постановою КМУ від 29.12.2010 р. N 1242 такі повідомлення надсилаються до органів державної податкової служби за податковою адресою платників податків (орендодавців) у день посвідчення таких договорів [7].

Отже слідчий під час підготовки до обшуку у кримінальних провадженнях за фактами безвісного зникнення дітей може отримати інформацію про власників або осіб, які або орендують об'єкт (що підлягає обшуку), у ході перевірки податків, що сплачує власник приміщення чи житла. Для цього необхідно зробити відповідні запити до органів Державної фіскальної служби України за податковою адресою платників податків (орендодавців).

1. Про результати роботи підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровської області з розшуку неповнолітніх за 2016 рік : Довідка УКР ГУНП в Дніпропетровській області від 08.01.2017 р.

2. Про стан розшуку безвісно зниклого «Д.», 18.09.2001 р. н., кримінальне провадження № 12016040720002165 від 21.09.2016 за ч. 1 ст. 115 КК України СВ Довгинцівського ВП Криворізького ВП ГУНП в Дніпропетровській області : Довідка УКР ГУНП в Дніпропетровській області від 16.03.2017.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI в редакції від 11.06.2016 / Офіційний Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до код. : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

5. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затверджене Указом Президента України від 10.06.1993 № 198/93 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198/93>.

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print1453236520700061>.

7. Про затвердження зразка повідомлення про нотаріальне посвідчення договору оренди об'єктів нерухомості : постанова КМУ від 29.12.2010 р. N 1242 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1242-2010-п>.